

Povezanost između političke pripadnosti i tolerancije spram LGBT zajednice te pripadnicima vjerskih

---

Jerković, Morena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:049224>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-11**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

MORENA JERKOVIĆ

**POVEZANOST IZMEĐU POLITIČKE
PRIPADNOSTI I TOLERANCIJE SPRAM
LGBTIQ+ ZAJEDNICE TE PRIPADNICIMA
VJERSKIH ZAJEDNICA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: izv.prof.dr.sc. Ivan Balabanić

Zagreb, 2024.

Sažetak

Ovaj rad sastoji se od tri dijela; u prvom dijelu prikazan je teorijski okvir koji se temelji na Bourdieuovom pojmu habitusa, Foucaultovom diskursu te prikazu stanja LGBTIQ+ zajednice i religioznosti u Hrvatskoj. Drugi dio donosi metodologiju istraživanja, a treći prikazuje rezultate istraživanja u kojem je generalni cilj bio ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i stavova spram LGBTIQ+ zajednici i vjerskim zajednicama u Hrvatskoj. Izvor podataka jest EVS istraživanje iz 2017. godine koje je provedeno u Hrvatskoj.

Ključne riječi: habitus, diskurs, LGBTIQ+ zajednica, religioznost, politička pripadnost

Abstract

This work consists of three parts; the first part presents the theoretical framework based on Bourdieu's concept of habitus, Foucault's discourse, and an overview of the status of the LGBTIQ+ community and religiosity in Croatia. The second part details the research methodology, and the third part presents the research results, with the primary goal of examining whether there is a connection between political affiliation and attitudes towards the LGBTIQ+ community and religious communities in Croatia. The source of data is the EVS study from 2017, conducted in Croatia.

Keywords: habitus, discourse, LGBTIQ+ community, religiosity, political affiliation

Sadržaj

Uvod	2
Bourdieu-habitus	3
Foucault-diskurs	4
Pregled položaja LGBTIQ+ zajednice u Hrvatskoj	5
Religioznost u Hrvatskoj.....	7
Izveštaj istraživanja.....	9
Uvod	9
Ciljevi i hipoteze	9
Metodologija:	10
Uzorak	10
Dizajn uzorka:	11
Instrument	12
Provedba istraživanja	12
Način obrade i prikaz podataka	13
Rezultati i rasprava	13
Zaključak.....	21
Popis literature	22

Uvod

Ovaj rad istražuje povezanost između političke pripadnosti i stavova prema LGBTIQ+ zajednici i religijskim skupinama u Hrvatskoj. Teorijski okvir temelji se na konceptima koje su razvili Pierre Bourdieu i Michel Foucault, dok istraživanje koristi podatke iz *European Values Study* (EVS) iz 2017. godine. Cilj rada je ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i stavova prema LGBTIQ+ zajednici i religijskim skupinama u Hrvatskoj. U fokusu su stavovi prema homoseksualnosti, sposobnostima homoseksualnih parova kao roditelja, te netrpeljivost prema kršćanima, muslimanima i Židovima kao susjedima.

Pierre Bourdieuov koncept habitusa objašnjava kako kulturne i društvene strukture oblikuju individualne političke stavove i percepcije. Habitus predstavlja trajne dispozicije koje pojedinci stječu kroz socijalizaciju, omogućujući im da djeluju unutar granica koje su definirane objektivnim uvjetima i pravilnostima. David Swartz u knjizi "*Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu*" naglašava kako habitus nije nametnut izvana, već je integriran kroz socijalizaciju. Bourdieu ističe otpornost habitusa na promjene, iako primarna socijalizacija ima dominantan utjecaj na unutarnje dispozicije pojedinca. Michel Foucaultov koncept diskursa objašnjava kako kognitivni procesi i percepcija svijeta oblikuju stvarnost pojedinca kroz društveno prihvaćene izjave i sustave vjerovanja. Diskursi nisu statični; oni se transformiraju i prilagođavaju kontekstu i vremenu, djelujući kao oruđe, ali i kao prepreka vlasti.

LGBTIQ+ zajednica u Hrvatskoj prošla je značajne promjene od kriminalizacije homoseksualnosti do priznanja prava na registrirano partnerstvo. Prava LGBTIQ+ osoba kontinuirano napreduju, iako još uvijek postoje značajni izazovi i diskriminacija. Religioznost u Hrvatskoj je visoka, s većinom stanovništva koja se izjašnjava kao katolici. Religijski sustav igra važnu ulogu u oblikovanju stavova i vrijednosti pojedinaca, što je relevantno za razumijevanje njihovih stavova prema LGBTIQ+ zajednici i različitim religijskim skupinama.

Ovo istraživanje koristi podatke iz EVS-a iz 2017. godine, koji obuhvaća uzorak od 1420 ispitanika. Korišteni su kvantitativni statistički testovi kao što su Hi-kvadrat test i ANOVA za analizu povezanosti između političke pripadnosti i stavova prema LGBTIQ+ zajednici i religijskim skupinama.

Bourdieuov habitus

Istraživanje habitusa omogućuje nam razumijevanje načina na koji politički stavovi pojedinaca i njihov odnos prema vjerskim i LGBTQ+ zajednicama proizlaze iz duboko ukorijenjenih kulturnih i društvenih struktura. Bourdieu definira habitus kao: „Trajno instalirano generativno načelo reguliranih improvizacija, proizvodi prakse koje teže reproduciranju imanentnih pravilnosti u objektivnim uvjetima proizvodnje njihovog generativnog principa, prilagođavajući se zahtjevima koji su upisani kao objektivne mogućnosti u situaciju, definiranu kognitivnim i motivirajućim strukturama koje čine habitus“ (Bourdieu 1997:78).

Iz toga zaključujemo da habitus omogućava pojedincima improvizirano djelovanje unutar granica koje su omeđene objektivnim uvjetima i pravilnostima unutar kojih je i sam habitus formiran. Pojedinaac se prilagođava zahtjevima kroz svoje specifične načine ponašanja tj. prakse, u skladu sa vlastitim mislima i motivima. Objektivni uvjeti nekog habitusa mogu biti socijalne, ekonomske i kulturne okolnosti; s objektivnim uvjetima i ograničenjima susrećemo se u svim situacijama, a habitus nam pomaže u prepoznavanju i odgovaranju na iste (usp. Bourdieu 1997:78). U skladu s tim, autor navodi kako agenti, tj. pojedinci, svjesno ili nesvjesno stvaraju i reproduciraju značenja i norme kroz svoje postupke koji odražavaju društvene strukture i kulture. Nadalje, ti postupci su proizvodi modusa operandi kojeg usvajamo kroz socijalizaciju te samim time neka naša djelovanja nadilaze naše svjesne namjere, ali u pozadini ipak stoje dispozicije koje smo stekli socijalizacijom (usp. Bourdieu 1997:79).

David Swartz u knjizi "*Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu*" naglašava položaj pojedinca kao „socijalnog tijela“ unutar koncepta habitusa. Pojedinaac nije izoliran ili u suprotnosti s društvom već njegov neodvojiv dio, nije mu nametnuto izvana već je integrirano kroz socijalizaciju (usp. Swartz 1997:96). Jedno od ključnih svojstava habitusa je njegova otpornost na promjene; Bourdieu smatra da primarna socijalizacija dominantno utječe na unutarnje dispozicije, nego li kasnija iskustva. Habitus, dakako, nije u potpunosti otporan na promjene, ali taj proces je spor i nesvjestan. Promatrajući klasne odnose u Francuskoj, unutar radničke klase uočava manju tendenciju prilagodbe sekundarnoj socijalizaciji za razliku od srednje klase koja pokazuje veću tendenciju mobilizacije (usp. Swartz 1997:107).

Foucaultov diskurs

Ljudska egzistencija, kognitivni procesi i percepcija svijeta bitno su oblikovani diskursom koji je R.J. Watts, prema Foucaultu, u knjizi *Language Myths and the History of English* objasnio kao: „skup izjava koji pripada jedinstvenom sustavu unutar opće formacije izjava...“ (Watts 2011:17). Događaji i izjave, koji su smješteni unutar diskurzivnih formacija, percipirani su od strane pojedinca kao „stvarno“ stanje stvari tj. nekakav sustav uvjerenja za koje pojedinci smatraju da ih dijele s ostalim pripadnicima društva. Prihvatanjem diskursa prolazimo kroz proces socijalizacije unutar nama svojstvenog sociokulturnog kruga, a važno obilježje tog procesa jest nesvjesnost sudjelovanja u tom procesu, što nas uvjetno rečeno čini zarobljenicima diskursa (usp. Watts 2011:17). Važno je istaknuti prisutnost diskontinuiteta unutar diskursa kako Foucault navodi: „ne treba zamišljati neki svijet diskursa podijeljen između prihvaćenog diskursa i onog isključenog, ili između dominantnog diskursa i onoga kojim se dominira; nego kao mnoštvo diskurzivnih elemenata koji se mogu odvijati u različitim strategijama“ (Foucault 2013:89). Stoga, diskurs ne možemo promatrati kao binarnost (prihvaćeno-neprihvaćeno), već treba uvidjeti složenost i raznolikost diskurzivnih elemenata koji nisu statični već se transformiraju i prilagođavaju kontekstu i vremenu. Odnos diskursa i vlasti također je složen: „Treba prihvatiti složenu i nesigurnu igru u kojoj diskurs može biti ujedno oruđe i posljedica vlasti, ali također i prepreka, uporište, točka otpora i polazište za neku oprečnu strategiju“ (Foucault 2013:90). Uz pomoć diskursa vlast može ostvarivati svoje ciljeve, ali ujedno i diskurs može nastati kao svojevrsni odgovor na djelovanje neke vlasti ili prepreka. To nas upućuje na zaključak da diskurs nije nužno podložan vlasti iako ju može osnažiti, ali i potkopati. Aspekt diskursa koji može utjecati na percepciju izrečenog svakako je društveni položaj, politička ili akademska pozadina govornika. Foucault se često kroz teorijske prikaze diskursa osvrće na status koji uživa medicinski diskurs kroz povijest pri određivanju seksualnosti kao prihvatljive ili ne. Ujedno, iz diskursa koji pojedinac koristi možemo doznati neke njegove karakteristike kao što su spol, položaj u društvu, seksualnost itd. (Foucault 2013:89-90)

Pregled položaja LGBTIQ+ zajednice u Hrvatskoj

Pregled položaja LGBTIQ+ zajednice pruža nam uvid u promjenjivost položaja LGBTIQ+ zajednice u Hrvatskoj, od kriminalizacije homoseksualnosti pa do prava na registrirano partnerstvo. Samu seksualnost definirala je psihologinja Iva Žegura u knjizi *Coming out* kao: „...integralni dio osobnosti svakog ljudskog bića. Potpuni razvoj seksualnosti ovisi o zadovoljenju osnovnih ljudskih potreba kao što su želja za kontaktom, intimnošću, emocionalnim izražavanjem, užitkom, nježnošću i ljubavlju. Ona se oblikuje kroz osobe i društvene odnose, a potpuni razvoj seksualnosti je neophodan za individualnu, interpersonalnu i društvenu dobrobit“ (Žegura, 2016:35). Akronim LGBTIQ+ predstavlja: L - lezbijke, G - gay, B - biseksualne osobe, T- transrodne osobe, I - interseksualne osobe, Q - *queer* te plus koji označava preostale identitete koji nisu unutar skraćenog akronima.¹

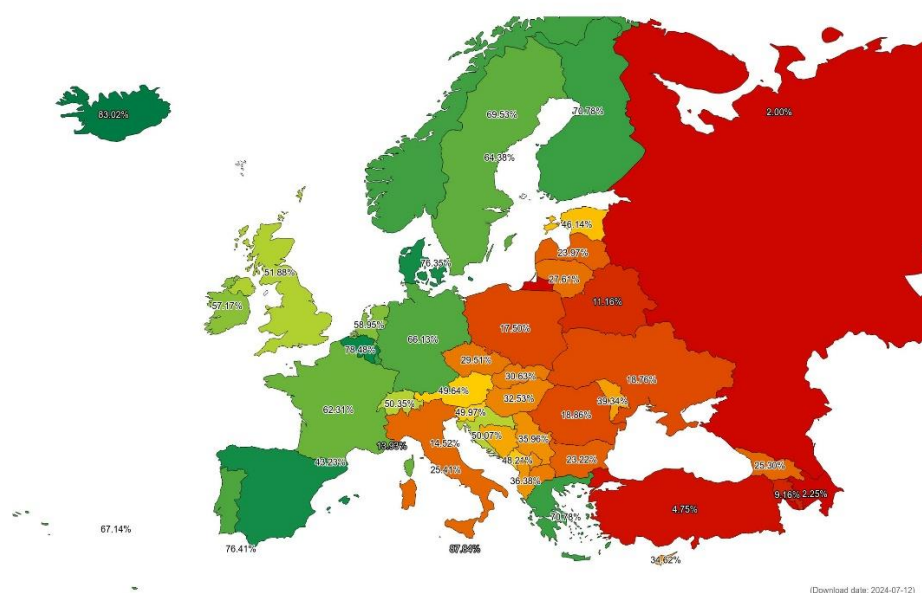
Jedan od važnijih iskoraka za položaj LGBTIQ+ zajednice datira još iz vremena Jugoslavije kada je 1978.godine, uz liberalizaciju zakona vezanih uz prava žene, legalizaciju pobačaja, dekriminaliziran istospolni seksualni čin (usp. Čemažar i Mikulin 2017:31). Od 2000. godine postepeno napreduje položaj LGBTIQ+ zajednice, osnivaju se LGBTIQ+ udruge kao što su LORI, udruga Kontra djeluje još od devedesetih, a 2002. godine osnovana je udruga Iskorak koja zajedno s udrugom Kontra pokreće Queer Zagreb, udruge deNormativ, kugA, Zbeletron i udruga Zagreb Pride. Iste godine održao se prvi Zagreb Pride, dok je u Splitu prvi Pride održan 2011. Prva udruga za podršku transrodnim osobama, Trans Aid Hrvatska, osnovana je 2012. godine (usp. Čemažar i Mikulin 2017: 44-45). Najava donošenja zakona o partnerstvu istospolnih parova započela je još 2012. godine kao odgovor inicijative „U ime obitelji“. Prikupila je više od 600 000 potpisa što je duplo više potpisa od broja potrebnog za pokretanje referenduma. Na referendumu o ustavnoj definiciji braka 1. prosinca 2013. s većinskih 65.87% glasova potvrđuje se definicija braka kao zajednice muškarca i žene. Unatoč tomu Vlada nije povukla već najavljeni prijedlog Zakona o životnom partnerstvu te je u Hrvatskom saboru 15. srpnja isti i usvojen (usp. Čemažar i Mikulin 2017: 48).

---

¹ <https://www.ilga-europe.org/about-us/who-we-are/glossary/>, (ILGA Europe, *Our glossary*, pristupljeno 12.7.2024.).

2024 Rainbow Map Scores

Slika 1

ILGA Europe izradila je *rainbow map*, koja na političkoj karti Europe prikazuje koliko pojedine države zadovoljavaju kriterije koji ukupno prikazuju pravnu i političku situaciju ljudskih prava LGBTIQ+ zajednice. Legenda simbolizira prometni semafor: države obojene crveno ne zadovoljavaju kriterije pravne i političke situacije (postignuće je bliže 0%), a one obojene zeleno zadovoljavaju (postignuće je bliže 100%). Prosjek EU iznosi 50.61%, dok je Hrvatska rangirana na 17 mjestu (50.07%) ispunjavanja kriterija. Kategorija *prostor civilnog društva* zadovoljena je 100%, kategorija *jednakost i nediskriminiranost* iznosi 53.00%, *zaštita LGBTIQ+ obitelji* je na 55.71%, dok kategorije vezane uz *zakonsko priznavanje roda* (36.57%) i *interseksulno tjelesno priznanje* (0.00%) nisu zadovoljavajuće rangirani i imaju crveno svjetlo na semaforu.²

Pučki pravobranitelj i Centar za mirovne studije su proveli istraživanje zajedno s Agencijom Ipsos Public Affairs na temu *Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije 2016*. To je treće istraživanje u nizu koje su proveli istražujući stereotipe i prisutnost diskriminacije kroz 2009., 2012. i 2016. godinu. Istraživanje je provedeno u sklopu *Programa o pravima, jednakosti i građanstvu Europske komisije, Glavne uprave za pravosuđe i potrošače*, kao dio projekta *Mjerenje (ne)jednakosti u Hrvatskoj*.

² <https://rainbowmap.ilga-europe.org/> (ILGA Europe, *rainbow map*, pristupljeno 12.7.2024.)

Ciljana populacija je 3 487 034, veličina uzorka je 1000 ispitanika/ca, uzorak je reprezentativan za populaciju Hrvatske uključujući ispitanike starije od 18 godina, dok je prikupljanje podataka je provedeno putem telefonskog istraživanja (CATI³) (usp. Pučki pravobranitelj & Centar za mirovne studije 2016: 6-7,12).

Na pitanje: „Diskriminacija se događa s obzirom na različite karakteristike osoba. Prema kojem od sljedećih obilježja je diskriminacija u Hrvatskoj raširena?“ (Pučki pravobranitelj & Centar za mirovne studije 2016:28) odgovor *spolna orijentacija* 2009. godine bio je zastupljen 21%, 2012. godine 19% te 2016. godine 24,4%. Nadalje, ispitanici su morali sami navesti koja se skupina najčešće susreće s diskriminacijom u Hrvatskoj. Po njihovom mišljenju Romi su na prvom mjestu i 20,2% ispitanika misli da se najčešće susreću s diskriminacijom, dok su LGBTIQ+ osobe na drugom mjestu s 11%. Iz priloženih podataka zaključujemo da porast na 24,4% iz 2016. godine potencijalno sugerira povećanje svijesti o diskriminaciji LGBTIQ+ osoba u Hrvatskoj, kao i vidljiviju borbu za njihova prava, što može dovesti do različitih društvenih reakcija, uključujući netrpeljivost ili povećanu podršku.

Religioznost u Hrvatskoj

Religijski sustav u Hrvatskoj odražava bogatu povijest i kulturnu raznolikost zemlje, prema DZS iz popisa stanovništva za 2021.godinu 78.97% Hrvata se izjasnilo kao katolici, 3,32% kao pravoslavci, 1,32% kao muslimani, 4,71% osoba sebe ne smatra vjernikom ili se izjašnjava kao ateist te 1,72% Hrvata ostalo je suzdržano na pitanje o vjeri.⁴

U literaturi možemo naići na brojne definicije religije, što ukazuje na njezinu kompleksnost, a u ovom radu iznijeti će se dvije definicije. Šundalić (2011) iznosi definiciju religije prema Glennu Vernonu (1962.): „onaj dio kulture koji se sastoji od zajedničkih vjerovanja i običaja, koji ne samo što identificiraju i definiraju natprirodno i sveto i čovjekov odnos prema njima, već koji također to (natprirodno i sveto) povezuju s poznatim svijetom na takav način da grupu opskrbljuje moralnim definicijama o tome što je dobro (tj. u skladu s natprirodnim) i što je loše (tj. što natprirodnom proturječi)“ Šundalić (2011.).

---

³ Computer Assisted Telephone Interviewing

⁴ [Državni zavod za statistiku - Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021. \(gov.hr\)](https://drzavni.zavod.hr/dzavni-zavod-za-statistiku-objavljeni-konačni-rezultati-popisa-2021)

Hans Kung (1994) religiju poima kao: „socijalno-individualno realiziran odnos prema nečemu što nadilazi ili obuhvaća čovjeka i njegov svijet, a oživotvoruje se u tradiciji i zajednici (u nauku, etici, a najviše 11 u obredima): odnos prema posljednjoj istinskoj stvarnosti (apsolut, Bog, nirvana), kako se to uvijek treba razumijevati“. Važno je napomenuti da su religija i religijski stav važni elementi pri određenju ličnosti pojedinca tj. vjernika, a uz to mogu biti povezani sa socijalnom prilagodbom, zadovoljstvom životom te psihološkom dobrobiti (usp. Klarin i Krasicki 2020:232). Vjerovanje možemo definirati kao: „Skup tradicijskih predodžbi o čovjeku i svemu što ga okružuje. Odražavaju način razmišljanja koji pruža društveno prihvatljivo tumačenje pojava kojih je priroda bila nepoznata i neobjašnjiva pojedincu i zajednici. Oblik su društvene svijesti o čovjekovoj ugroženosti, slabosti i nemoći pred prirodom i prirodnim silama, odnosno pred nepoznatim u njegovoj okolini; ostvaruju se kroz niz postupaka običajno-obredne prakse“.⁵ Prilikom promatranja i tumačenja stavova i djelovanja pojedinaca potrebno je definirati i uzeti u obzir sve relevantne pojmove. Zaključujemo da vjera i pripadnost nekoj religiji nisu samo puke karakteristike nečijeg identiteta, već imaju značajnu formativnu ulogu kao svojevrsni udio u habitusu. Kao što se habitus formira kroz socijalizaciju, tako i religijski sustav u tom procesu može poslužiti kao set vrijednosti i normi (usp. Bourdieu 1977).

U Hrvatskoj je aktualno okupljanje *Vitezova bezgrešnog srca Marijina* tj. „molitelja“ svake prve subote u mjesecu u svim većim gradovima. Kao svoje molitvene nakane navode mir i za domovinu, obraćenje hrvatskog naroda, za muškarce kao duhovne autoritete u obitelji, za život u predbračnoj čistoći, za čednost u odijevanju i ponašanju, za prestanak pobačaja i otvorenost bračnih parova, za autentične i beskompromisne crkvene pastire i nova duhovna zvanja itd. Inicijativa je započela na internetskoj stranici pod nazivom *Muževni budite* koja je namijenjena katoličkom muškarcu. Pater Božidar Nagy ističe kako je molitveni pokret započeo u Poljskoj i kako se širi po cijelom svijetu te je tako došao i u Hrvatsku. *Zaklada Vigilare*, čiji je osnivačelj John Vice Batarello, hrvatska je podružnica poljske zaklade *Ordo Iuris*.⁶

---

⁵ Vjerovanja, pučka. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64983> (Pristupljeno: 13.7.2024..)

⁶ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/provjerenostko-su-molitelji-i-ko-stoji-iza-njih---760906.html>

Izvještaj istraživanja

Uvod

Ovaj istraživački izvještaj prikazat će rezultate EVS 2017 istraživanja. Metodologija i baza podataka preuzeta je iz EVS-a prema Baloban i Balabanić (2017), dok su provedeni testovi i prikaz rezultata autoričin rad u svrhu pisanja završnog rada. EVS označava *European Values Study*, projekt koji se provodi još od 1981. godine na razini Europe i u kojem sudjeluje više od 40 zemalja. Hrvatska u projektu sudjeluje od 1998. kada je pokrenut prvi val istraživanja u suradnji s KBF-om. Svrha samog projekta jest empirijski istražiti vrijednosti koje zagovaraju europske društvene i političke institucije. U Hrvatskoj je do sada provedeno pet valova istraživanja (1981., 1990., 1999., 2008., 2017.), a obično se provodi svakih devet godina, stoga se idući val očekuje 2026.godine.⁷

Svrha i generalni cilj ovog istraživanja je ispitati stavove ispitanika iz petog vala istraživanja (2017), vezane uz povezanost političke pripadnosti i tolerancije spram LGBTQI+ zajednice te pripadnicima vjerskih zajednica (kršćani, muslimani, Židovi).

Ciljevi i hipoteze

Generalni cilj: ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i tolerancije spram LGBTQI+ zajednice te pripadnicima vjerskih zajednica.

1. specifični cilj: ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i stava prema homoseksualnosti.

- **H1:** ispitanici s desnom političkom pripadnosti imaju negativniji stav prema homoseksualnosti u usporedbi s ispitanicima s lijevom političkom pripadnosti.

2. specifični cilj: ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i stava prema sposobnostima homoseksualnih parova kao roditelja spram ostalih parova (heteroseksualnih).

---

⁷ [25 godina EVS projekta u Hrvatskoj - IKA \(hkm.hr\)](https://www.hkm.hr/hr/25-godina-evs-projekta-u-hrvatskoj) (INFORMATIVA KATOLIČKA AGENCIJA, pristupljeno 20.7.2024.)

- **H2:** ispitanici desne političke pripadnosti imaju negativan stav prema sposobnostima homoseksualnih parova kao roditelja spram ostalih parova (heteroseksualnih).

3. specifični cilj: ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i stavova prema različitim religijskim skupinama - kršćanima.

- **H3:** ispitanici s desnom političkom pripadnosti nisu netrpeljivi prema kršćanima kao susjedima, u usporedbi s ispitanicima .

4.specifični cilj: ispitati postoji povezanost između političke pripadnosti i stavova prema različitim religijskim skupinama - muslimanima.

- **H4:** ispitanici s lijevom političkom orijentacijom nisu netrpeljivi prema muslimanima kao susjedima, u usporedbi s desničarima.

5.specifični cilj: ispitati postoji li povezanost između političke pripadnosti i stavova prema različitim religijskim skupinama - Židovima.

- **H5:** ispitanici s lijevom političkom pripadnosti nisu netrpeljivi prema Židovima kao susjedima, u usporedbi s ispitanicima desne političke pripadnosti.

Metodologija:

Uzorak

Ciljna populacija obuhvaća sve osobe koje su navršile 18 godina na dan odabira, tj. na datum prvog posjeta kućanstvu. U obzir se uzimaju samo stanovnici koji žive u privatnim kućanstvima, dok su ostale stambene jedinice isključene. Ne postoji gornja dobna granica niti se primjenjuju ograničenja u vezi nacionalnosti, državljanstva ili jezika. Ukupna veličina ciljne populacije iznosi 3 748 520, dok je veličina uzorka 1420 ispitanika.

Dizajn uzorka:

1. Faza uzorkovanja

Jedinica uzorkovanja u prvoj fazi bile su općine. Kao okvir uzorkovanja korišteni su podaci popisa iz 2011. godine. Ukupno je odabrano 162 općine. Nema stratifikacije, a alokacija nije primjenjiva, uzorkovanje se provodilo koristeći Excel algoritam. Sistematsko uzorkovanje provodilo se s općinama poredanim po županijama, pri čemu je vjerojatnost uključivanja proporcionalna ciljnoj populaciji općina temeljenoj na podacima popisa iz 2011.

2. Faza uzorkovanja

U drugoj fazi jedinica uzorkovanja su kućanstva. Okvir uzorkovanja je skup kućanstava u odabranim općinama (točan broj kućanstava nije poznat). Veličina uzorka iznosi $162 \text{ općine} \times 25 \text{ kućanstava} = 4050 \text{ kućanstava}$. *Response rate* iznosio je 35% te je u konačnici realiziran uzorak od 1420 ispitanika.

Nema stratifikacije, a alokacija nije primjenjiva. Uzorkovanje se provodi metodom slučajnog hodanja (eng. *random walk*); polazna točka za slučajno hodaње određena je jednostavnim slučajnim uzorkovanjem iz telefonskog imenika – fiksne linije. Polazna točka nije uključena u uzorak, a korak uzorkovanja u *random walk* izboru je svako peto kućanstvo. U vrlo malim naseljima (općinama) primjenjivalo se manje od 5 koraka. Ispitanici (prihvatljive osobe) u ovoj fazi mogu se tretirati kao klaster. Slučajno hodaње ne pokriva cijelo naselje (općinu), pa blizu živući ispitanici imaju svojstva klaster uzorkovanja, što zahtijeva provjeru učinka klastera interklasnom korelacijom.

3. Faza uzorkovanja

U trećoj fazi ciljna uzorkovna jedinica (TSU) je pojedinac. Koristila se metoda posljednjeg rođendana za odabir ispitanika. Kako dnevnik anketara uključuje informacije o broju članova kućanstva, moguće je izračunati ponderirane vrijednosti za ovu fazu.

Instrument

Instrument korišten za prikupljanje podataka jest anketni upitnik koji se sastoji od 5 tematskih blokova; prvi blok - općenita pitanja o životu u slobodnom vremenu i radu, drugi blok – stavovi o obiteljskom životu i braku, treći blok – pitanja o aktualnim društvenim temama, četvrti blok – pitanja specifična za pojedinu zemlju i peti blok – socio-demografski podaci. Blokovi obuhvaćaju 111 pitanja koja su kombinacija otvorenih i zatvorenih pitanja te ljestvica i 282 varijabli.

Provedba istraživanja

Kao okvir za uzorkovanje korišteni su podaci iz popisa stanovništva za 2011. godinu, uz višestupanjsku vjerojatnost uzorkovanja. U prvoj fazi korišteno je PPS (*Probability Proportional to Size*) uzorkovanje uz sistematski uzorak i metodu kumulativne veličine što omogućava reprezentativnost uzorka s obzirom na veličinu jedinice. Prva faza ujedno je uključivala i 162 PSU (primarne uzorkovne jedinice), dok je svakoj jedinici dodijeljeno 25 ispitanika. Bruto uzorak iznosi 4050 ispitanika. Predviđena stopa odgovora bila je 47%, a realizirana stopa odgovora bila je 35%. Interklasna korelacije u prvoj (i potencijalno u drugoj) fazi uzorkovanja te učinka ponderiranja, efektivna veličina uzorka je oko 1200 ispitanika.

U drugoj fazi provodilo se uzorkovanje kućanstava primjenom metode slučajnog hodanja. Početna točka za slučajno hodanje bila je određena jednostavnim slučajnim uzorkovanjem iz telefonskog imenika fiksnih linija, a sama početna točka nije bila uključena u uzorak.

U trećoj fazi uzorkovanja pojedinci su se odabirali metodom posljednjeg rođendana. Budući da dnevnik anketara sadrži informacije o broju članova kućanstva, moguće je izračunati ponderirane vrijednosti za ovu fazu. Istraživanje je provedeno licem u lice, koristeći CAPI metodu (računalno potpomognuto osobno intervjuiranje) za prikupljanje podataka. (usp. Baloban i Balabanić, 2017)

Način obrade i prikaz podataka

Prilikom testiranja H1, H3, H4 i H5 korišten je Hi-kvadrat test, dok je za H2 korišten prvo ANOVA test, zatim Bonferroni Post-hoc test kako bismo utvrdili odnose između određenih političkih orijentacija. Za prikaz podataka svih provedenih testova korišten je tablični prikaz najznačajnijih nalaza testova.

Rezultati i rasprava

H1: ispitanici s desnom političkom pripadnosti imaju negativniji stav prema homoseksualnosti u usporedbi s ispitanicima s lijevom političkom pripadnosti.

- **Pitanje 31:** Gdje biste se Vi s Vašim uvjerenjem smjestili na ovoj skali? (ljeвица-desnica)
- **Pitanje 44:** Homoseksualnost – može li uvijek biti opravdana, nikad ne može biti opravdana ili nešto između?

Ukupan broj ispitanika u uzorku bio je 1488, od čega je 1151 (77,4%) pružilo validne odgovore na oba pitanja, dok je 337 (22,6%) odgovora nedostajalo.

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju statistički značajnu povezanost između političke pripadnosti (mjereno na skali ljevica-desnica) i stava prema homoseksualnosti (mjereno na skali od 1 do 10).

1. Tablica: Hi-kvadrat test rezultati.

Statistika	$\chi^2(\text{df})$	p-vrijednost
Pearson Hi-kvadrat	$\chi^2(81) = 260,35$	$p < 0,001$
Likelihood Ratio	$\chi^2(81) = 260,42$	$p < 0,001$
Linear-by-Linear Association	$\chi^2(1) = 138,00$	$p < 0,001$

Na temelju ovih rezultata, možemo zaključiti da postoji statistički značajna povezanost između političke pripadnosti i stava prema homoseksualnosti.

2. Tablica: Krostabulacija.

Politička pripadnost	Ukupan broj ispitanika	Nikad opravdana	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	6 (%)	7 (%)	8 (%)	9 (%)	Uvijek opravdana (%)
Ljevica (the left) 1	119	33,6	5,9	0	2,5	12,6	1,7	2,5	7,6	1,7	31,9
2	45	24,4	2,2	4,4	0	15,6	6,7	0	11,1	8,9	26,7
3	97	26,8	3,1	5,2	1	14,4	4,1	8,2	5,2	5,2	26,8
4	74	37,8	5,4	4,1	2,7	5,4	2,7	6,8	5,4	5,4	24,3
5	424	42,5	5,4	4	1,2	21,5	3,8	3,1	4	2,1	12,5
6	69	49,3	4,3	5,8	7,2	15,9	7,2	2,9	0	1,4	5,8
7	83	57,8	3,6	6	2,4	15,7	2,4	1,2	2,4	1,2	7,2
8	55	63,6	1,8	3,6	0	10,9	1,8	7,3	3,6	0	7,3
9	31	67,7	6,5	3,2	0	9,7	3,2	3,2	3,2	0	3,2
Desnica(the right) 10	154	81,8	3,2	1,3	0,6	5,8	0,6	1,9	0,6	0,6	3,2

Rezultati pokazuju da u krajnjoj ljevici, koju čini 119 ispitanika, dominiraju krajnje vrijednosti; za 33,6% ispitanika unutar krajnje ljevice homoseksualnost nikad nije opravdana, raspodjela na skali dalje varira, dok 31,9% ispitanika uvijek opravdava homoseksualnost. Zanimljivo je uočiti kako se upravo krajnja ljevica polarizirala, dok bi općeprihvaćeni set vrijednosti ljevice (posebice ekstremne ljevice) trebao uključivati liberalnost i prihvaćanje homoseksualnosti – što potencijalno ukazuje na to da ispitanici slabo procjenjuju svoju političku orijentaciju. Polarizaciju je još moguće objasniti kroz prizmu konformizma zbog koje pojedinci djeluju u skladu s dominantnim normama, moralnim i političkim načelima te se prilagođavaju dominantnim društvenim vrijednostima i mišljenjima.⁸

Najveći broj ispitanika, njih čak 424, sebe svrstava u politički centar (broj 5 na skali odnosa lijevo-desno): 42,5% tih ispitanika nikada ne opravdava homoseksualnost, 21,5% ispitanika nalaze se na srednjoj (neutralnoj) vrijednosti kada je u pitanju opravdavanje homoseksualnosti, a 12,5% njih uvijek opravdava. Rezultati istraživanja sociologa Duška Sekulića o distribuciji vrijednosnih stavova unutar političkog spektra lijevo-desno u Hrvatskoj, poklapaju se s rezultatima ovog istraživanja u dominiranju ispitanika centra: „U nizu stavova postoji razlika između desnih i lijevih, pa kada promatramo samo desne i samo lijeve, mogu se vidjeti jasne razlike.

⁸ [konformizam - Hrvatska enciklopedija](https://www.enciklopedija.hr/clanak/konformizam) konformizam. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 22.7.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/konformizam>>

No one su maskirane u cijelom uzorku, jer se većina ispitanika nalazi u političkom centru“ (Sekulić 2016:166).

U konačnici, broj ispitanika koji nikada ne opravdavaju homoseksualnost raste kako se skala približava krajnjoj desnici. 150 ispitanika svrstava se u krajnju desnicu: 81,8% njih nikada ne opravdava homoseksualnost, 5,8% odabralo je središnju vrijednost, te 3,2% uvijek opravdava homoseksualnost. Takav rezultat moguće je pretpostaviti s obzirom na habitus desničara u koji se ubrajaju tradicionalne vrijednosti i katolička vjera, koji utječu na neodobravanje homoseksualnosti.

H2: ispitanici s desnom političkom pripadnosti imaju negativan stav prema sposobnostima homoseksualnih parova kao roditelja spram ostalih parova (heteroseksualnih).

- **Q31:** Gdje biste se Vi s Vašim uvjerenjem smjestili na ovoj skali? (ljevica-desnica)
- **Q27:** Homoseksualni parovi su jednako dobri roditelji kao i ostali parovi. (ljestvica od 1 do 5)

Ukupan broj ispitanika u uzorku bio je 1488, od čega je 1120 (75.3%) pružilo validne odgovore na oba pitanja, dok je 368 (24.7%) odgovora nedostajalo. Rezultati ANOVA testa pokazuju statistički značajnu povezanost između političke pripadnosti (mjereno na skali ljevica-desnica) i stava prema homoseksualnim parovima kao roditeljima (mjereno na skali od 1 do 5).

3. Tablica: ANOVA test rezultati.

Statistika	F(df)	p-vrijednost	η^2
Corrected Model	F(2, 1117) = 60.683	p < 0,001	$\eta^2 = 0.098$
Intercept	F(1, 1117) = 4246.927	p < 0,001	$\eta^2 = 0.792$
Politička pripadnost (Q31_new_politicka_pripadnost)	F(2, 1117) = 60.683	p < 0,001	$\eta^2 = 0.098$

4. Tablica: deskriptivna statistika.

Politička pripadnost	N	Srednja vrijednost	Stat.devijacija	Stat.pgreška	95% CI donja granica	95% CI gornja granica	Minimum	Maksimum
Ljevica (1.00)	253	3.1502	126.662	0.07963	29.934	33.070	1.00	5.00
Centar (2.00)	635	2.5417	120.176	0.04769	24.481	26.354	1.00	5.00
Desnica (3.00)	232	1.9655	103.557	0.06799	18.316	20.995	1.00	5.00
Ukupno	1120	2.5598	124.626	0.03724	24.868	26.329	1.00	5.00

Tablica deskriptivne analize prikazuje osnovne statističke podatke za svaku političku orijentaciju; ljevica ima najviši prosječni stav prema homoseksualcima kao dobrim roditeljima u usporedbi sa *straight* parovima i iznosi (mean) 3,1502, centar ima srednje prosječni stav (mean) 2,5412 i ujedno najviše ispitanika 635 se svrstava u politički centar. Desnica ima najniži prosječni stav (mean) 1,9655. Rezultati potvrđuju diskurs koji je dominantno prisutan u hrvatskom društvu, a koji potvrđuje i istraživanje psihologinja Kamenov, Huić i Jelić (2019) o povezanosti stavova prema rodnim ulogama sa stavovima prema istospolnim roditeljima. One ističu kako se negativni stavovi prema istospolnim roditeljima opravdavaju idejom da djeca trebaju majku i oca kako bi postali zdrave i funkcionalne osobe. Rezultati njihovog istraživanja pokazuju kako liberalni stavovi prema rodnim ulogama koreliraju s pozitivnim stavovima s istospolnim roditeljima (usp. Kamenov, Huić, Jelić 2019:234-242).

5. Tablica: Bonferroni Post-hoc Tablica.

Usporedba	Srednja razlika (I-J)	Stat. pogreška	Sig.	95% CI donja granica	95% CI gornja granica
Ljevica vs. Centar	0.60847	0.08808	0.000	0.3973	0.8196
Ljevica vs. Desnica	1.18468	0.10769	0.000	0.9265	14.429
Centar vs. Ljevica	-0.60847	0.08808	0.000	-0.8196	-0.3973
Centar vs. Desnica	0.57622	0.09088	0.000	0.3583	0.7941
Desnica vs. Ljevica	-1.18468	0.10769	0.000	-14.429	-0.9265
Desnica vs. Centar	-0.57622	0.09088	0.000	-0.7941	-0.3583

U Post-Hock testu vidimo odnos između pojedinih grupacija, tj. političkih orijentacija; Sig=0,000 ($p < 0,000$) potvrđuje statističku značajnost u odnosima između svih političkih orijentacija. Ljevica ima pozitivniji stav (0,60847) prema homoseksualcima kao dobrim roditeljima u usporedbi sa *straight* parovima u odnosu na centar i desnicu (1.18468). Centar ima pozitivniji stav prema homoseksualcima (0,57622) u odnosu na desnicu.

H3: ispitanici s desnom političkom pripadnosti nisu netrpeljivi prema kršćanima kao susjedima.

- **Q31:** Gdje biste se Vi s Vašim uvjerenjem smjestili na ovoj skali? (ljevica-desnica)
- **Q6:** Izaberite one koje ne biste željeli imati za susjede. (kršćani)

Ukupan broj ispitanika u uzorku bio je 1488, od čega je 1193 (80.2%) pružilo validne odgovore na oba pitanja, dok je 295 (19.8%) odgovora nedostajalo.

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju statistički značajnu povezanost između političke pripadnosti (mjereno na skali ljevica-desnica) i stava prema kršćanima kao susjedima.

6. Tablica: Hi-kvadrat test rezultati.

Statistika	$\chi^2(df)$	p-vrijednost
Pearson hi-Square	$\chi^2(2) = 0.00$	p = 1.000
Likelihood Ratio	$\chi^2(2) = 0.00$	p = 1.000
Linear-by-Linear Association	$\chi^2(1) = 0.00$	p = 1.000

Na temelju ovih rezultata možemo zaključiti da nema statistički značajne povezanosti između političke pripadnosti i stava prema kršćanima kao susjedima.

7.Tablica: Krostabulacija.

Politička pripadnost	N	Očekivano	Red %	Stupac %	Ukupno %
1,00 (Ljevica)	274	274.00	100.0%	23.0%	23.0%
2,00 (Centar)	671	671.00	100.0%	56.2%	56.2%
3,00 (Desnica)	248	248.00	100.0%	20.8%	20.8%
Ukupno	1193	1193.00	100.0%	100.0%	100.0%

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju da nijedan ispitanik unutar neke od političkih orijentacija ne pokazuje netrpeljivost prema kršćanima kao susjedima. U skladu s time da je Hrvatska

dominantno katolička zemlja, u kojoj se prema popisu stanovništva za 2021. godinu 78.97% Hrvata izjasnilo se katolicima, ni jedna politička pripadnost ne pokazuje netrpeljivost prema kršćanima.⁹

H4: ispitanici s lijevom političkom orijentacijom nisu netrpeljivi prema muslimanima kao susjedima.

- **Q31:** Gdje biste se Vi s Vašim uvjerenjem smjestili na ovoj skali? (ljevica-desnica)
- **Q6:** Izaberite one koje ne biste željeli imati za susjede. (muslimani)

Ukupan broj ispitanika u uzorku bio je 1488, od čega je 1193 (80.2%) pružilo validne odgovore na oba pitanja, dok je 295 (19.8%) odgovora nedostajalo.

Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju statistički značajnu povezanost između političke pripadnosti (mjereno na skali ljevica-desnica) i stava prema kršćanima kao susjedima.

8. Tablica:Hi-kvadrat test rezultati.

Statistika	$\chi^2(\text{df})$	p-vrijednost
Pearson Hi-kvadrat	$\chi^2(2) = 17.77$	p < 0.001
Likelihood Ratio	$\chi^2(2) = 17.09$	p < 0.001
Linear-by-Linear Association	$\chi^2(1) = 16.77$	p < 0.001

Na temelju ovih rezultata možemo zaključiti da postoji statistički značajna povezanost između političke pripadnosti i stava prema kršćanima kao susjedima.

---

⁹ [Državni zavod za statistiku - Objavljeni konačni rezultati Popisa 2021. \(gov.hr\)](#) (Državni zavod za statistiku, pristupljeno 13.7.2024.)

9.Tablica: Krostabulacija.

Politička pripadnost	N	Očekivano	Red %	Stupac %	Ukupno %
1,00 (Ljevica)	24	37.58	9.1%	14.7%	2.1%
Nije spomenuto	240	226.42	90.9%	24.4%	21.0%
2,00 (Centar)	87	91.82	13.5%	53.4%	7.6%
Nije spomenuto	558	553.18	86.5%	56.8%	48.7%
3,00 (Desnica)	52	33.60	22.0%	31.9%	4.5%
Nije spomenuto	184	202.40	78.0%	18.7%	16.1%
Ukupno	163	163.00	14.2%	100.0%	14.2%
Nije spomenuto	982	982.00	85.8%	100.0%	85.8%

Rezultati pokazuju da 24 ispitanika iz ljevice (14,7%) ne želi muslimane za susjede, dok 240 ispitanika ljevice (24.4%) nije navelo netrpeljivost prema muslimanima kao susjedima. Među ispitanicima političkog centra, 87 ispitanika (53.4%) odgovorilo je da ne želi muslimane za susjede, a njih 558 (56.8%) nije navelo netrpeljivost. 52 ispitanika desnice (31.9%) odgovorilo je da ne žele muslimane kao susjede, dok 184 ispitanika (18.7%) nije navelo netrpeljivost prema muslimanima. Rezultati su drugačiji od početne pretpostavke koja se temeljila na porastu generalne netrpeljivosti prema muslimanima zbog diskursa koji se stvara kao posljedica migracija, terorističkih napada i islamofobije, a koju povjesničar Zúquete opisuje kao: „rasprostranjen način razmišljanja i diskurs opterećen strahom unutar kojeg ljudi donose opće prosudbe o islamu kao neprijatelju, kao o 'drugom', kao opasnom i nepromijenjenom, monolitnom bloku koji je prirodni subjekt zaslužnog neprijateljstva Zapadnjaka.” (Zúquete 2008:323).

H5: ispitanici s lijevom političkom pripadnosti nisu netrpeljivi prema Židovima kao susjedima.

- **Q31:** Gdje biste se Vi s Vašim uvjerenjem smjestili na ovoj skali? (Ljevica-desnica)
- **Q6:** Izaberite one koje ne biste željeli imati za susjede. (Židovi)

Ukupan broj ispitanika u uzorku bio je 1488, od čega je 1150 (77.3%) pružilo validne odgovore na oba pitanja, dok je 338 (22.7%) odgovora nedostajalo. Rezultati Hi-kvadrat testa pokazuju statistički značajnu povezanost između političke pripadnosti (mjereno na skali ljevica-desnica) i stava prema Židovima kao susjedima.

10. Tablica: Hi-kvadrat test rezultati.

Statistika	χ^2 (df)	p-vrijednost
Pearson hi-kvadrat	$\chi^2(2) = 21.69$	$p < 0.001$
Likelihood Ratio	$\chi^2(2) = 20.65$	$p < 0.001$
Linear-by-Linear Association	$\chi^2(1) = 20.28$	$p < 0.001$

Na temelju ovih rezultata možemo zaključiti da postoji statistički značajna povezanost između političke pripadnosti i stava prema Židovima kao susjedima.

11. Tablica: Krostabulacija.

Politička pripadnost	N	Očekivano	Red %	Stupac %	Ukupno %
1,00 (Ljevica)					
spomenuto	18	31.69	6.7%	13.2%	1.6%
nije spomenuto	250	236.31	93.3%	24.7%	21.7%
Ukupno	268	268.00	100.0%	23.3%	23.3%
2,00 (Centar)					
spomenuto	71	76.28	11.0%	52.2%	6.2%
nije spomenuto	574	568.72	89.0%	56.6%	49.9%
Ukupno	645	645.00	100.0%	56.1%	56.1%
3,00 (Desnica)					
spomenuto	47	28.03	19.8%	34.6%	4.1%
nije spomenuto	190	208.97	80.2%	18.7%	16.5%
Ukupno	237	237.00	100.0%	20.6%	20.6%
Ukupno					
spomenuto	136	136.00	11.8%	100.0%	11.8%
nije spomenuto	1014	1014.00	88.2%	100.0%	88.2%
Ukupno	1150	1150.00	100.0%	100.0%	100.0%

Rezultati prikazuju da 18 ispitanika ljevice ne želi Židove za susjede, dok njih 250 nije izrazilo netrpeljivost. 71 ispitanik centra naveo je da ne želi Židove kao susjede, a njih 574 nije to spomenulo. U konačnici, rezultati desnice pokazuju da 47 ispitanika ne želi Židove za susjede, dok njih 190 nije navelo netrpeljivost prema Židovima kao susjedima.

Zaključno, ljevica pokazuje najmanji stupanj netrpeljivosti (6.7%) prema Židovima kao susjedima, dok desnica pokazuje najveći postotak (19.8%). Kao i kod muslimana, pokazuje se niska razina netrpeljivosti koja raste kako se na političkoj skali približavamo desnici. Razlog tomu može biti liberalnost ili nezainteresiranost ljevičara za vjersku pripadnost susjeda, dok kod desničara konzervativnost može biti razlog zatvorenosti prema drugom i drugačijem.

Zaključak

Ovaj rad istražio je povezanost između političke pripadnosti i stavova prema LGBTIQ+ zajednici te vjerskim zajednicama u Hrvatskoj, koristeći teorijske okvire Pierra Bourdieu i Michela Foucaulta, te podatke iz European Values Study (EVS) iz 2017. godine. Istraživanje je pokazalo da politička pripadnost igra ključnu ulogu u oblikovanju stavova pojedinaca prema homoseksualnosti, homoseksualnim parovima kao roditeljima, te netrpeljivosti prema različitim religijskim skupinama.

Rezultati su pokazali da ispitanici s desnom političkom orijentacijom imaju negativniji stav prema homoseksualnosti i homoseksualnim parovima kao roditeljima u usporedbi s ispitanicima s lijevom političkom orijentacijom. Također, desničari su pokazali veću netrpeljivost prema muslimanima i Židovima kao susjedima u usporedbi s lijevim i centrističkim ispitanicima. S druge strane, nije pronađena značajna povezanost između političke pripadnosti i stava prema kršćanima kao susjedima, što se može objasniti dominantnom katoličkom pripadnošću stanovništva Hrvatske.

Teorijski okvir habitusa Pierra Bourdieu omogućio je razumijevanje načina na koji duboko ukorijenjene kulturne i društvene strukture oblikuju stavove i ponašanje pojedinaca. Foucaultov koncept diskursa dodatno je objasnio kako se kroz prihvaćene sustave vjerovanja oblikuje percepcija stvarnosti te kako diskursi mogu djelovati i kao sredstvo i kao prepreka vlasti. Ovo istraživanje naglašava važnost razumijevanja društvenih i kulturnih konteksta pri analizi stavova i percepcija, te pokazuje kako politička pripadnost može utjecati na toleranciju i netrpeljivost prema različitim društvenim grupama. Rezultati ovog rada mogu poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja i razvoj politika koje promoviraju veću toleranciju i inkluzivnost unutar hrvatskog društva.

Zaključno, rad pruža uvid u složene međusobne odnose između političke pripadnosti, kulturnih normi i stavova prema LGBTIQ+ zajednici i vjerskim zajednicama, te ističe potrebu za kontinuiranim istraživanjima i naporima u promicanju društvene pravde i jednakosti.

Literatura

- Baloban, J., i Balabanić, I. (11. srpnja 2017.). *European Values Study 2008 (i ESS 4) - Hrvatska*. Katoličko sveučilište u Hrvatskoj i agencija za istraživanje tržišta GfK. NACRT.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. (R. Nice, prev.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Čemažar, S.A. i Mikulin, T. (2017). Europeizacija kao (ne)prijateljica: razvoj LGBT pokreta u Hrvatskoj. *Mali Levijatan*, 4 (1), 29-58.
- Foucault, M. (2013). *Povijest seksualnosti I. Volja za znanjem*. Zagreb: Domino.
- Gvozdanović, A. (2016). Duško Sekulić: Identitet i vrijednosti. Sociološka studija o hrvatskom društvu. *Sociologija i prostor*, 54 (3 (206)), 343-347.
- Kamenov, Ž., Huić, A. & Jelić, M. (2019). Attitudes towards Gay and Lesbian Parental Rights among Heterosexual Croatian Citizens: The Effect of Traditional Gender-Role Attitudes. *Revija za sociologiju*, 49 (2), 231-251.
- Klarin, M. i Krasicki, A. (2020). Religioznost i neke dimenzije psihološke dobrobiti kod mladih. *Nova prisutnost*, XVIII (2), 229-242.
- Pučki pravobranitelj & Centar za mirovne studije. (2016). *Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije*. Agencija Ipsos Public Affairs. Ured pučke pravobraniteljice. Bestias.
- Swartz, D. (1998). *Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu*. Chicago: University of Chicago Press.
- Šundalić, A. (2011.) *Sociologija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmeyera. Ekonomski fakultet u Osijeku.
- Watts, R. J. (2011). *Language Myths and the History of English (Oxford Studies in Sociolinguistics)*. Oxford: Oxford University Press.

Zúquete, J. P. (2008). The European extreme-right and Islam: New directions?. *Journal of Political Ideologies*, 13, 321-344.

Žegura, I. (2006). *Coming out*. Zagreb: Naklada MD (Biblioteka Kantarion).